

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра управління та економіки фармації, медичного і фармацевтичного
правознавства

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВІДПУСКУ ЛІКІВ
ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ТА
ІНДИВІДУАЛЬНОГО ВИГОТОВЛЕННЯ
З АПТЕК ТА ЇХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

**Методичний посібник для викладачів
з дисципліни «Організація і економіка фармації»**

Запоріжжя

2016

УДК 615.12:614.27](075.8)
ББК 52.82я73
О-64

Автори-укладачі:

Литвиненко О.В., Сінча Н.І., Дондик Н.Я., Демченко В.О.

За редакцією д. фарм. н., проф. *Книша Є. Г.*

Рецензенти:

Гладишев В.В. - д. фарм. н. проф.

Каплаушенко А.Г. - д. фарм. н. доц.

О-64 **Організація відпуску ліків промислового виробництва та індивідуального виготовлення з аптек та їх структурних підрозділів. Змістовий модуль 3 : методичний посібник для викладачів / О. В. Литвиненко, Н. І. Сінча, Н. Я. Дондик, В. О. Демченко ; за ред. Є. Г. Книша. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. - 84 с.**

Методичний посібник складено відповідно до програми з організації та економіки фармації для проведення занять із студентами вищих навчальних закладів за спеціальністю 7.12020102 «Фармація», напрям 1202 «Фармація»

Методичний посібник розглянуто і затверджено:

На методичному засіданні кафедри управління та економіки фармації, медичного і фармацевтичного правознавства ЗДМУ
(Протокол № 9 від «09» грудня 2016 г.)
на центральній методичній Раді ЗДМУ
(Протокол № 3 від « 02 » березня 2016 г.)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби та вироби медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 22.09.2015 р. № 360 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05>

2. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 31.10.2011 р. № 723 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1420-11>

3. Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 17.08.2007 р. № 490 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1007-07>

4. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 6 травня 2000 р. № 770 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>

5. Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 07.08.2015 р. № 494 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1028-15>

6. Про затвердження Правил виробництва (виготовлення) та контролю якості лікарських засобів в аптеки [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 17.10.2012 р. № 812 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1846-12>

7. Про затвердження методичних рекомендацій по визначенню вартості виготовлення та фасування лікарських засобів та виробів медичного призначення [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 31.12.1996 р. № 395 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=1884>

8. Про затвердження критеріїв визначення категорій відпуску лікарських засобів [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 17.05.2001 № 185 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0464-01>

9. Про порядок закупівлі лікарських засобів закладами охорони здоров'я, що фінансуються з державного бюджету [Електронний ресурс] : Постанова КМ України від 01.09.1996 р. № 1071 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1071-96-%D0%BF>

10. Про затвердження Переліка лікарських засобів, що дозволені до застосування в Україні, що відпускаються з аптек та їх структурних підрозділів [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 18.05.2015 № 283 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0653-15>

11. Формування собівартості екстемпоральних лікарських засобів: розрахунок тарифів за індивідуальне виготовлення ліків в аптеці : метод. рекомендації / А.С. Немченко, В.М. Назаркіна, К.О. Царьова. – Київ, 2015. – 37 с.

12. Формування собівартості екстемпоральних лікарських засобів: розрахунок тарифів за серійне виготовлення і фасування лікарських засобів та медичних виробів аптеками : метод. рекомендації / А.С. Немченко, В.М. Назаркіна, В.М. Чернуха. – Київ, 2015. – 37 с.

13. Громовик Б. П. Організація та економіка фармації / Б. П. Громовик, С. І. Терещук, І. Л. Чухрай. – В. : НОВА КНИГА, 2009. – 816 с.

ЗМІСТ

ТЕМА: Організація роботи рецептурно-виробничого відділу аптеки. Правила виписування і прийому рецептів	С. 4
ТЕМА. Таксування різних лікарських прописів. Визначення тарифів за виготовлення в аптеках екстемпоральних лікарських засобів	С. 27
ТЕМА: Організація безрецептурного відпуску ліків у вітчизняній і зікордоній фармацевтичній практиці	С. 51
ТЕМА: Порядок відпуску ліків з аптек	С. 67

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ РЕЦЕПТУРНО-ВИРОБНИЧОГО ВІДДІЛУ АПТЕКИ. ПРАВИЛА ВИПISУВАННЯ І ПРИЙОМУ РЕЦЕПТІВ

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Аптека - це основна ланка аптечної організації, яка складається з спеціалізованих приміщень і обладнання, призначених для виготовлення лікарських засобів в умовах аптеки та реалізації готових ЛЗ населенню. Якість і ефективність роботи аптек в багато чому залежить від планування і взаємного розташування приміщень, а також правильною організацією роботи всіх відділів аптечного закладу.

Одним з таких відділів в аптечному закладі є рецептурно-виробничий відділ аптеки, від правильно організованої роботи якого залежить в цілому робота аптечного закладу. Тому вивчення основ організації рецептурно-виробничого відділу аптеки є важливою і актуальною темою.

II. НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

1. Вивчити особливості організації рецептурно-виробничого відділу (РВВ) аптеки.
2. Вивчити нормативну документацію, що регламентує порядок організації роботи рецептурно-виробничого відділу.
3. Ознайомитися з порядком виписування рецептів.
4. Навчитися правилам прийому рецептів в аптеці.

Студент повинен знати:

- організацію роботи рецептурно-виробничого відділу;
- форми рецептурних бланків;
- терміни дії рецептів і терміни зберігання рецептурних бланків в аптеці;
- правила прийому рецепту;
- порядок їх обліку в аптеці.

Студент повинен вміти:

- дотримуватися правил роботи рецептурно-виробничого відділу;
- пререверяти правильність виписаних рецептів;
- читати латинські назви компонентів в рецепті;
- оформляти журнал обліку рецептури.

III. ВИХОВНІ ЦІЛІ

Сформулювати системні і професійні знання про роботу рецептурно-виробничого відділу, правила оформлення рецептів і їх прийому в аптечних закладах.

IV. МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ

Дисципліни	Знати	Вміти
Попередні Латинська мова	Латинські назви, які використовуються у рецептах	Читати та виписувати рецепти на латинській мові
Технологія ліків	Порядок приготування лікарських форм	Готувати лікарські форми в умовах аптеки
Фармацевтична хімія	Внутрішньоаптечний контроль якості	Здійснювати внутрішньоаптечний контроль

V. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Поняття про рецепт і рецептуру аптеки.
2. Загальні вимоги виписування рецептів.
3. Форми рецептурних бланків.
4. Особливості виписування і відпуску окремих груп лікарських засобів.
5. Організація виписування і відпуску ліків безкоштовно і на пільгових умовах, а також хронічно хворим.
6. Порядок прийому рецептів, які надійшли в аптеку.

VI. ПЛАН І ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗАНЯТТЯ

№ п.п.	Етапи заняття	Час	Види контролю	Методи навчання
1	Підготовчий етап	10%		Підручник, лекції, навчально-методичні посібники, тести, комп'ютер
1а	Організаційні заходи	5 хв.		
1б	Постановка навчальних цілей і мотивації	5 хв.		
1в	Контроль наявного рівня знань	11 хв.	Усне опитування	
2	Основний етап	80%		Підручник, лекції, навчально-методичні посібники, тести, комп'ютер
2а	Разбір теоретичного матеріалу	60 хв.	Послідовність розбіру матеріалу	
2б	Аналіз правил виписування отриманих рецептів	22 хв.	Усний аналіз правил виписування рецептів	
2в	Перевірка правильності виписування отриманих рецептів	25 хв.	Письмове оформлення результатів	
2г	Виписування перевірених рецептів на латинській мові	25 хв.		
2д	Тестовий контроль з пройдені теми	36 хв.	Комп'ютерне тестування	
3	Заключний етап	10%		
3а	Перевірка оформлених рецептів і підпис протоколів практичних робіт	10 хв.		
3б	Аналіз успішності студента на занятті	5 хв.	Повідомляється загальна оцінка студента	
3в	Інформування студентів про тему наступного заняття. Завдання до самостійної роботи	6 хв.		

VII. АЛГОРИТМ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Завдання № 1. Провести аналіз правил виписування рецептів на готові лікарські засоби, які надійшли в аптеку:

№ рецепту	Назва лікарського засобу	Група з АТС класифікаційній системі	Сума
1.	Аміназін др. 0,025 № 30	Нейролептичний засіб	25-00
6.	Амітриптілін табл. 0,025 № 25	Антидепресант	18-00
13.	Імован табл. 7,5 мг № 2	Снодійний і седативний засіб	27-00
16.	Ністатін табл. 250000 № 10	Антибіотик	23-00
18.	Ноотропіл капс. 400мг № 60	Ноотропний засіб	45-00
21.	Діазепам табл. 5 мг № 20	Транквілізатор	24-00
22.	Атропіну сульфат р-р оч. крап. 0,1 % -10,0 № 1	Антихолінергічний засіб	10-50
23.	Настоянка заманихи 50,0 № 1	Тонізуючий засіб	12-00
24.	Спирт етиловий фл. 70% - 100,0 № 1	Антисептик	12-50
25.	Фторокорт мазь 0,1% - 15,0 № 1	Кортикостероїд для використання в дерматології	46-00

При цьому вказати форму рецептурного бланка, необхідні реквізити, норму відпуску, термін дії та зберігання рецепта в аптеці (заповнити таблицю 1).

Завдання № 2. Здійснити перевірку правильності виписування 6 рецептів. Перевірити фармакологічну, фізико-хімічну сумісність інгредієнтів, відповідність прописаних доз лікарських засобів віку хворого. Виписати прописи на латинській мові відповідно до «Правил виписування рецептів».

1. Візьми: Анестезину

Новокаїну

Анальгіну по 0,1

Масло какао скільки треба

Змішай, щоб утворилася свіча

Дай таких доз числом 20.

Познач. По 1 свечці ректально на ніч.

Дитині-інваліду 10 років

2. Візьми: Етаміналу натрію 0,1

Кофеїну-натрію бензоату 0,05

Цукру 0,3

Змішай, щоб утворився порошок.

Дай таких доз числом 10.

Познач: По 1 порошку 3 рази на день з їжею.

3. Візьми: Ефедріну гідрохлориду 0,3

Ментолу 0,1

Цинку оксиду 1,0

Ланоліну 15,0

Вазеліну 10,0

Змішай, щоб утворилась мазь

Дай. Познач: Закладати в ніс 2 рази на день.

Дитині 3 роки

4. Візьми: Кодеїну 0,12

Натрію бромиду

Натрію гідрокарбонату по 4,0

Настійки беладони 5 мл.

Настоянки валеріани 20 мл.

Води очищеної 200 мл.

Смішай. Дай.

Познач. По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Хворому на дитячий церебральний параліч

5. Візьми: Атропіну сульфату 0,01

Димедролу 0,05

Новокіну 0,1

Розчину натрію хлориду 0,9% - 10 мл

Змішай. Дай.

Познач. По 5 крапель у ніс 2 рази на день.

Больному на шизофренію

6. Візьми: Розчину клофеліну 0,01% - 1 мл. в ампулах

Дай таких доз числом 10

Познач. По 1 мл. в/м

Учаснику ВВВ

Таблиця 1

Порядок виписування рецептів на готові лікарські засоби

№ рецепту	Зміст рецепту, пропису	Форма рецепту, бланка	Реквізити	Норма відпуску	Термін	
					Дії рецепту	Зберігання в аптеці

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого _____

або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка

лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного закладу

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого _____

або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка
лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного
закладу

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого _____

або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка
лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного
закладу

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого

Назва та кількість виписаних лікарських засобів

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого

або номер медичної карти амбулаторного хворого

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка

лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного закладу

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого _____

або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка

лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного закладу

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого _____

або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка

лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного закладу

Додаток 1 до Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта N _____ " ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
Форма рецептурного бланка N 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50 %, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта N _____

РЕЦЕПТ

" ____ " _____ 20__ р.
(дата виписки рецепта)

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50 %

по батькові і вік хворого _____

або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

I Rp:
I
I

Підпис та особиста печатка

лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом одного місяця

М. П.
печатка лікувально-профілактичного закладу

VIII. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. На якому рецептурному бланку виписується трамадол?

- **На рецептурному бланку ф-3**
- На рецептурному бланку ф-1
- На рецептурному бланку ф-1 в двох примірниках
- На двох рецептурних бланках (ф-1 та ф-3)
- Відпускається без рецепту

2. На якому рецептурному бланку виписуються наркотичні лікарські засоби в чистому вигляді на пільгових умовах?

- **На двох рецептурних бланках (ф-1 і ф-3)**
- На рецептурному бланку ф-1
- На рецептурному бланку ф-3
- Відпускається без рецепту
- На рецептурному бланку ф-1 в двох примірниках

3. На якому рецептурному бланку виписуються наркотичні лікарські засоби в чистому вигляді?

- **На рецептурному бланку ф-3**
- На рецептурному бланку ф-1
- Відпускається без рецепту
- На двох рецептурних бланках (ф-1 і ф-3)
- На рецептурному бланку ф-1 в двох примірниках

4. Яка кількість спирту етилового відпускається за рецептом хворим на цукровий діабет, які самостійно проводять ін'єкції?

- **До 100 гр.**
- До 50 гр.
- До 150 гр.

- До 100 мл.
- В необмеженій кількості

5. Який термін дії рецептів на лікарські засоби, що містять наркотичні речовини в чистому вигляді?

- **10 днів**
- 5 днів
- 15 днів
- 3 дні
- 1 місяць

6. Який термін дії рецептів на лікарські засоби, виписані на рецептурному бланку ф-1?

- **1 місяць**
- 5 днів
- 2 місяці
- 10 днів
- 2 тижні

7. Яка кількість найменувань лікарських засобів загального списку дозволяється виписувати на рецептурному бланку ф-1?

- **Не більше трьох найменувань**
- Тільки одне найменування
- Не більше двох найменувань
- Будь-яка кількість
- Кількість залежить від виду лікарської форми

8. Яка кількість найменувань лікарських засобів дозволяється виписуватися на рецептурному бланку ф-3?

- **Тільки одне найменування**

- Не більше двох найменувань
- Не більше трьох найменувань
- Будь-яка кількість
- Кількість залежить від виду лікарської форми

9. Яка кількість найменувань лікарських засобів, що підлягають предметно-кількісному обліку, дозволяється вписуватися на рецептурному бланку ф-1?

- **Тільки одне найменування**
- Не більше двох найменувань
- Не більше трьох найменувань
- Будь-яка кількість
- Кількість залежить від виду лікарської форми

10. Яка кількість найменувань лікарських засобів, вписаних безкоштовно або на пільгових умовах, дозволяється вписуватися на рецептурному бланку ф-1?

- **Тільки одне найменування**
- Не більше двох найменувань
- Не більше трьох найменувань
- Будь-яка кількість
- Кількість залежить від виду лікарської форми

ІХ. ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Рецепт – це письмове звернення лікаря до фармацевта, в якому докладно вказуються:

- інгредієнти, їх кількість та дози;
- види лікарської форми;
- спосіб застосування лікарського засобу.

Рецепти на лікарські засоби і вироби медичного призначення виписуються лікарями закладів охорони здоров'я незалежно від форм власності та підпорядкування відповідно до видів медичної практики, на які було видано ліцензію МОЗ України та відповідно до лікарських посад. Рецепти на лікарські засоби, вироби медичного призначення, які відпускаються на пільгових умовах чи безкоштовно, дозволяється виписувати лікарям державних та комунальних закладів охорони здоров'я, а на лікарські засоби, вартість яких підлягає державному відшкодуванню, лікарям закладів охорони здоров'я незалежно від форм власності та підпорядкування за погодженням із структурними підрозділами охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій.

Фельдшери закладів охорони здоров'я незалежно від форм власності та підпорядкування мають право виписувати Рецепти хворим із затяжними і хронічними захворюваннями в разі продовження лікарем курсу лікування із зазначенням своєї посади і доповнення даного Рецепту власним підписом та печаткою закладу охорони здоров'я.

Медичні працівники, які мають право виписувати Рецепти, відповідальні за призначення хворому ліків та додержання правил виписування Рецептів згідно із законодавством України. У разі, якщо медичним працівником був виписаний Рецепт з порушенням правил, керівник установи охорони здоров'я зобов'язаний забезпечити своєчасне виписування нового Рецепту для хворого.

Рецепти повинні мати кутовий штамп закладу охорони здоров'я та завірятися підписом і особистою печаткою лікаря, а у деяких випадках, або додатково - круглою печаткою суб'єкта господарювання, що проводить діяльність, пов'язану з медичною практикою, або червонною печаткою, або підписом головного лікаря, або його заступника.

Завіряти печаткою закладу охорони здоров'я або іншого суб'єкта господарювання, що провадить діяльність, пов'язану з медичною практикою, не заповнені і не підписані медичним працівником рецептурні бланки забороняється.

Рецепти на лікарські засоби, вартість яких підлягає державному відшкодуванню, додатково завіряються печаткою червоного кольору «Вартість підлягає відшкодуванню».

Лікарі, які займаються приватною медичною практикою, на рецептурних бланках у верхньому лівому куті зазначають свою адресу, номер ліцензії та дату її видачі.

Рецепти обов'язково виписуються на:

- Рецептурні лікарські засоби;
- Безрецептурні лікарські засоби, вироби медичного призначення в разі відпуску їх безкоштовно чи на пільгових умовах;
- Лікарські засоби, які виготовляються в умовах аптеки для конкретного пацієнта.

Рецепти виписуються на рецептурному бланку форми № 1 (ф-1) і спеціальному рецептурному бланку форми № 3 (ф-3) для виписування наркотичних, психотропних лікарських засобів та прекурсорів.

Спеціальні рецептурні бланки форми № 3 (ф-3) виготовляються на папері рожевого кольору розміром 75 x 120 мм, мають наскрізну нумерацію. Контроль за їх обліком і використанням покладається на відповідальну особу, яка призначається наказом керівника установи охорони здоров'я.

Забороняється нанесення на рецептурний бланк будь якої інформації (в тому числі і рекламної), за винятком номера страхового поліса (за необхідності).

Назва лікарського засобу, а саме: міжнародна непатентована назва, торгова назва у випадках, визначених цим пунктом, назва формотворчих та коригуючих речовин, склад лікарського засобу, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою.

Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці.

Торгова назва вказується, якщо лікарський засіб не має міжнародної непатентованої назви, відноситься до подібних біологічним лікарським засобам (біосімілярам), відпускається на пільгових умовах або безкоштовно, підлягає предметно-кількісному обліку.

Забороняється скорочення близьких за найменуванням інгредієнтів, що може призвести до плутанини щодо того, який лікарський засіб приписано.

Спосіб застосування ліків пишеться державною мовою із зазначенням дози, частоти, часу та умов прийому. Забороняється обмежуватися загальними вказівками типу «Зовнішнє», «Відомо» тощо.

Рецепти виписуються чітко і розбірливо чорнилом, кульковою ручкою або комп'ютерним набором з обов'язковим заповненням належної інформації, передбаченою формою бланка Рецепту. Виправлення в рецепті не дозволяються.

Всі специфічні вказівки, помітки медичного працівника («Хронічно хворому», «За спеціальним призначенням») додатково завіряються його підписом та печаткою.

Рецепти на лікарські засоби, крім наркотичних (психотропних) лікарських засобів і виробів медичного призначення виписуються на рецептурних бланках ф-1.

Рецепти на наркотичні (психотропні) лікарські засоби в чистому вигляді або в суміші з індиферентними речовинами виписуються на спеціальних рецептурних бланках ф-3.

Рецепт ф-3 додатково підписується керівником закладу охорони здоров'я або його заступником з лікувальної роботи (а в разі їх відсутності - підписом завідувача відділенням цього закладу, на якого покладена відповідальність за призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів) і завіряється печаткою суб'єкта господарювання, що проводить діяльність, пов'язану з медичною практикою.

На рецептурних бланках ф-1 дозволяється виписувати не більше трьох найменувань лікарських засобів.

Одне найменування лікарського засобу виписується у разі:

- Призначення пільговим категоріям населення на бланку ф-1;
- Які підлягають предметно-кількісному обліку;
- Призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів на бланку ф-3;
- Призначення лікарських засобів, вартість яких підлягає державному відшкодуванню.

Рецепти на лікарські засоби, що підлягають предметно-кількісному обліку, відпускаються на пільгових умовах чи безкоштовно, крім наркотичних (психотропних) лікарських засобів, виписуються у 2 примірниках на бланку ф-1.

У разі виписування безкоштовно чи на пільгових умовах наркотичних (психотропних) лікарських засобів поряд з виписуванням Рецепту на бланку ф-3 виписуються додатково Рецепти на бланку ф-1.

Пільговим категоріям пацієнтів, проводять ін'єкції поза лікувально-профілактичних установ, дозволяється виписувати до 100 г етилового спирту безкоштовно на місяць.

У разі необхідності (відрядження, відпустка і т.п.) пацієнту, в тому числі тим, хто має право на безкоштовне або пільгове забезпечення,

дозволяється виписувати на одному рецептурному бланку лікарські засоби в кількості, передбачених для тримісячного курсу лікування, ураховуючи норми відпуску лікарських засобів.

При наданні паліативної допомоги пацієнту, в тому числі тим, хто має право на безкоштовне або пільгове забезпечення, дозволяється виписувати на одному рецептурному бланку лікарські засоби в кількості, передбаченій для п'ятнадцятиденного курсу лікування.

При виписуванні таких Рецептів лікар повинен зробити вказівку "Хронічно хворому".

У разі необхідності, відповідно до дозового режиму, дозволяється виписувати Рецепт на лікарський засіб у кількості, необхідній для продовження чи повторення курсу лікування, шляхом зазначення кратності видачі ліків, за винятком лікарських засобів, для яких встановлені норми відпуску.

Для хворих із затяжними і хронічними захворюваннями Рецепти на лікарські засоби, що містять фенобарбітал у суміші з іншими лікарськими засобами та належать до рецептурних, можуть виписуватися на рецептурному бланку ф-1 на курс лікування до одного місяця з обов'язковою вказівкою лікаря «За спеціальним призначенням».

При прийомі рецепту провізор зобов'язаний:

1. Уважно прочитати рецепт, звернути увагу на дату виписки рецепту, правильність виписки рецепту відповідно до вимог наказу 360 на правильність оформлення рецепту - наявність штампу ЛПУ, печатки, підписи лікуючого лікаря, в окремих випадках - інша печатка та підпис на сумісність вхідних інгредієнтів.

2. Уточнити вік хворого і звернути увагу на дози виписаних інгредієнтів. Особливу увагу приділити лікарським препаратам, які призначені для дітей і ліки, до складу яких входять отруйні або сильнодіючі речовини, виписані дитині до 14 років або хворому старше 60 років, провізор

зобов'язаний перевірити дозування відповідно до вікової таблиці зменшення для цих хворих.

3. Для загострення уваги фармацевту при виготовленні ліків, найменування отруйних, наркотичних речовин та етилового спирту необхідно підкреслити червоним олівцем.

4. Приймаючи рецепти на лікарські засоби, що мають затвержені норми відпустки по одному рецепту, провізор зобов'язаний перевірити норму одноразової відпустки.

5. При отриманні рецепту форми 3 і 1 (пільгові) звернути увагу на те, що такі рецепти повинні бути виписані в ЛПЗ, який розміщений в одному адміністративному районі з аптекою.

6. Рецепти, які виписані і оформлені з порушенням «Правил виписування рецептів», а також рецепти, які містять несумісні лікарські речовини, вважаються недійсними. Такі рецепти погашаються штампом «Рецепт недійсний».

7. Після встановлення правильності виписаного рецепта провізор визначає вартість ліків, враховуючи вартість інгредієнтів, води очищеної, упаковки, тарифу за виготовлення лікарської форми.

8. Після оформлення вартості ліків рецепт реєструється в обліковій документації. Затверджено форму рецептурного журналу і квитанції на замовні ліки. У рецептурному журналі вказується дата, № рецепту, ПІБ хворого, вид лікарської форми, вартість ліків, адреса і телефон хворого. Введена графа «розмір за виготовлення» і вартість води очищеної.

**ТЕМА. ТАКСУВАННЯ РІЗНИХ ЛІКАРСЬКИХ ПРОПИСІВ.
ВИЗНАЧЕННЯ ТАРИФІВ ЗА ВИГОТОВЛЕННЯ В АПТЕКАХ
ЕКСТЕМПОРАЛЬНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ**

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

З метою прийняття об'єктивного рішення про можливість відпуску лікарського препарату, що надійшов за рецептом (у тому числі екстемпорального пропису) провізор повинен перевірити отриманий рецепт згідно з чинним вимогами за правилами виписування рецептів та відпуску ліків за ними.

Правильно виписані рецепти провізор таксує, тобто визначає вартість ліків.

II. НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

1. Вивчити роботу аптек по прийому рецептів і відпуску ліків.
2. Навчитися перевіряти отриманий від населення рецепт.
3. Отримати практичні навички по таксуванню та відпуску одержаних прописів, згідно чинному законодавству.

Студент повинен знати:

- правила прийому рецептів від населення, аналіз помилок;
- розраховувати вартість різних лікарських прописів;
- визначати тарифи за виготовлення екстемпоральних ліків;

Студент повинен вміти:

- здійснювати таксування рецепта;
- приймати від населення і документально оформляти прийняті рецепти;
- правильно реєструвати у відповідній документації рецепти, що надійшли, включаючи пільговий та безоплатний відпуск;
- реєструвати відмови і неправильно виписані рецепти;
- перевіряти в рецептах разові і добові дози, сумісність виписаних лікарем інгредієнтів, норми одноразової відпустки;

III. ВИХОВНІ ЦІЛІ

Сформулювати знання у студентів про організацію роботи по прийому та таксуванню рецептів, правила їх оформлення і відпуску ліків населенню.

IV. МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ

Дисципліни	Знати	Вміти
Попередні Латинська мова	Латинські назви, вживані в рецептах	Читати рецепти латинською мовою
Технологія ліків	Порядок приготування лікарських форм	Правильно готувати лікарські форми в умовах аптеки
Фармацевтична хімія	Внутрішньоаптечний контроль	Здійснювати внутрішньоаптечний контроль

V. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Поняття про тарифи. Види тарифів.
2. Організація прийому, таксування і реєстрації індивідуальних лікарських засобів. Особливості реєстрації безкоштовних і пільгових рецептів.
3. Організація виготовлення ліків в аптечних умовах.
4. Загальні вимоги до виготовлення лікарських засобів в умовах аптеки.
5. Оснащення асистентської кімнати.
6. Загальні правила виготовлення ліків.
7. Особливості роботи з наркотичними, психотропними речовинами і прекурсорами списку №1.
8. Особливості роботи з отруйними і сильнодіючими речовинами.
9. Особливості визначення вартості серійно виготовлених лікарських засобів.
10. Автоматизація таксування екстемпоральних ліків.

VI. ПЛАН І ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗАНЯТТЯ

№ п.п.	Етапи заняття	Час	Види контролю	Способи навчання
1	Підготовчий етап	10%		Підручники, лекції, навчально-методичний посібник, тести, комп'ютери
1а	Організаційні заходи	5 хв.		
1б	Постановка навчальних цілей та мотивацій	5 хв.		
1в	Контроль вихідного рівня знань	11 хв.	Усне опитування	
2	Основний етап	80%		Підручники, лекції, навчально-методичний посібник, комп'ютери
2а	Розбір теоретичного матеріалу	60 хв.	Послідовність розбору матеріалу	
2б	Аналіз правил таксування отриманих рецептів	30 хв.	Усний аналіз правил виписування рецептів	
2в	Перевірка правильності таксування отриманих рецептів	25 хв.	Письмове оформлення результатів	
2г	Визначити вартість отриманих рецептів на занятті	25 хв.		
2д	Тестовий контроль за пройденою темою	28 хв.	Комп'ютерне тестування	
3	Заключний етап	10%		
3а	Перевірка оформлених рецептів та підпис протоколів практичних робіт	10 хв.		
3б	Аналіз успішності студента на занятті	5 хв.	Оголошується загальна оцінка студента	
3в	Інформування студентів про тему наступного заняття. Завдання до самостійної роботи	6 хв.		

VII. АЛГОРИТМ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Завдання №1. Визначити вартість лікарських засобів індивідуального виготовлення за прийнятим рецептами.

Прайс – лист на роздрібні ціни вагових лікарських засобів (для навчальних цілей)

1. Анальгін	1г	2-00
2. Анестезин	1г	1-45
3. Адонізид	100мл	0-10
4. Атропіну сульфат	1г	0-50
5. Атропіну сульфат тритурація 1:100	1г	0-10
6. Амідопірин	1г	1-00
7. Антипірин	1г	0-80
8. Барбаміл	1г	1-90
9. Бромізовал	1г	0-59
10. Барбітал натрію	1г	2-10
11. Бура	10г	0-40
12. Бутирол	10г	0-50
13. Вазелін	10г	0-35
14. Вісмуту нітрат основний	1г	0-29
15. Вода очищена	1л	1-80
16. Вода для ін'єкцій	1л	2-10
17. Вода м'ятна	100мл	2-25
18. Вода кропова	100 мл	1-80
19. Гексаметилентетрамін	1г	0-30
20. Глина біла	1г	0-10
21. Гліцерин	100г	0-71
22. Глюкоза	1г	0-24
23. Дерматол	1г	0-56
24. Дикаїн	1г	4-20
25. Димедрол	1г	0-80
26. Іхтіол	10г	0-50
27. Йод	1г	0-25
28. Жир свинячий	10г	0-20
29. Калію бромід	1г	0-15
30. Калію йодид	1г	0-95
31. Калію хлорид	1г	0-19
32. Кальцію глюконат	1г	0-37
33. Кальцію карбонат	100г	0-10
34. Кальцію хлорид	100г	0-24

35. Кальцію фосфат	1г	0-38
36. Кислота аскорбінова	10г	2-90
37. Кислота борна	100г	1-00
38. Кислота лимонна	1г	0-86
39. Кислота саліцилова	1г	0-85
40. Кислота хлористоводнева розведена	100мл	0-60
41. Кислота хлористоводнева концентрована	100мл	2-00
42. Камфора	1г	0-80
43. Корінь алтеї	1г	0-25
44. Кодеїн	1г	0-50
45. Кодеину фосфат	1г	0-50
46. Колларгол	1г	0-30
47. Каплі нашатирно-анісові	100мл	1-20
48. Кофеїн-бензоат натрію	1г	0-40
49. Кореневище з корнями валеріани	1г	0-22
50. Крахмал картофельний	100г	0-66
51. Ксероформ	1г	0-22
52. Ланолін	1г	0-90
53. Ланолін безводний	10г	1-00
54. Левоміцетин	1г	0-22
55. Лист мучниці	10г	0-45
56. Лист м'яты перечної	1г	0-63
57. Магнію сульфат	1г	0-19
58. Масло вазелінове	10г	0-10
59. Ментол	1г	0-63
60. Метилурацил	1г	0-30
61. Морфіну гідрохлорид	1г	0-20
62. Олія какао	10г	0-17
63. Олія соняшникова	10г	0-30
64. Олія блекоти	10г	2-40
65. Метилсаліцилат	10г	0-50
66. Настойка валеріани	100мл	0-65
67. Новокаїн	1г	1-60
68. Настойка конвалії	100мл	0-80
69. Настойка м'яты перечної	10мл	0-60
70. Настойка беладони	100мл	0-50
71. Настойка кропиви собачої	100мл	0-75
72. Настойка стручкового перцю	100мл	1-00
73. Натрію саліцилат	10г	0-21
74. Натрію гідрокарбонат	10г	0-10
75. Натрію бензоат	10г	0-50
76. Натрію хлорид	1г	0-17
77. Натрію бромід	1г	0-30

78. Настойка календули	100мл	1-40
79. Парафін	1г	0-10
80. Парацетамол	1г	0-40
81. Папаверіна гідрохлорид	1г	0-16
82. Пепсин	1г	0-21
83. Пілокарпіна гідрохлорид	1г	0-62
84. Платифіліну гідротартрат	1г	0-84
85. Рибофлавін	1г	0-69
86. Ртуті оксиду жовтого	1г	1-50
87. Ртуті дихлорид	1г	0-50
88. Розчин адреналіну гідрохлориду	1мл	1-00
89. Розчин кальцію хлориду 50%	100г	0-18
90. Розчин аміаку	10г	0-12
91. Резорцин	1г	3-50
92. Сахар	100г	0-65
93. Сахар молочний	100г	0-24
94. Срібла нітрат	1г	1-68
95. Спирт етиловий 96%	100мл	1-00
96. Спирт етиловий 96%	100г	1-12
97. Спирт етиловий 95%	100мл	0-85
98. Спирт етиловий 95%	100г	0-90
99. Спирт етиловий 90%	100мл	0-80
100. Спирт етиловий 90%	100г	0-90
101. Спирт етиловий 70%	100мл	0-78
102. Спирт етиловий 70%	100г	0-82
103. Спирт етиловий 60%	100мл	0-70
104. Спирт етиловий 60%	100г	0-75
105. Спирт етиловий 50%	100мл	0-60
106. Спирт етиловий 50%	100г	0-65
107. Спирт етиловий 40%	100мл	0-50
108. Спирт етиловий 40%	100г	0-55
109. Сироп сахарний	100мл	1-20
110. Сірка осаджена	10г	0-50
111. Сульфацил-натрію	1г	0-25
112. Спирт камфорний	100мл	1-30
113. Гальк	10г	0-50
114. Трава термопсису	10г	0-50
115. Хініна гідрохлорид	1г	1-40
116. Хлороформ	100г	0-23
117. Цинку оксид	1г	0-10
118. Цинку сульфат	1г	0-30
119. Етакридину лактат	1г	0-48
120. Етамінал натрію	1г	2-30

121. Етилморфіну гідролорид	1г	0-50
122. Ефедрину гідрохлорид	1г	0-50
123. Еуфілін	1г	0-69
124. Еліксир грудний	10мл	0-60
125. Екстракт беладони густий	10г	0-82
126. Екстракт беладони сухий	10г	0-80
127. Екстракт кореня алтеї сухий	10г	0-70
128. Екстракт глоду	100мл	2-80
129. Екстракт солодкового кореня сухий	1г	0-50
130. Фенобарбітал	1г	0-30
131. Фенілсаліцилат	1г	1-00
132. Фталазол	1г	0-75
133. Фурацилін	1г	1-00

Примітка : у разі відсутності в переліку необхідної субстанції для навчальних цілей можна прийняти таку ціну:

1г = 1 грн.;

10 мл = 1 грн.

Прайс лист на аптечну тару, упаковку (для навчальних цілей)

1. Банки скляні до 50 мл		0-50
2. Банки скляні до 100 мл		0-50
3. Банки скляні до 250 мл		0-50
4. Склянки аптечні до 50 мл		0-50
5. Склянки аптечні до 100 мл		0-50
6. Склянки аптечні до 250 мл		0-50
7. Склянки аптечні до 500 мл		1-20
8. Пакет для свічок, порошок, пілюль	1 шт.	0-05
9. Флакон пеніциліновий	1 шт.	0-18
10. Ковпачки	1 шт.	0-10
11.Пробки	1шт.	0-20
12.Коробки картонні	1шт.	0-10

ТАРИФИ

за виготовлення індивідуальних лікарських форм

Назва лікарської форми та основних технологічних операцій	Од. вим.	Тарифи на виготовлення (грн)
1. Приготування 2-компонентного пропису		
1.1. Розчини для ін'єкцій об'ємом:		
до 100 мл	фл.	2-91
200-250 мл	фл.	2-99
400-500 мл	фл.	3-11
1.2. Очні краплі (мазі). Ліки для новонароджених.	фл.	1-32
1.3. Масла стерильні.	фл.	1-00
1.4. Розчини і краплі для зовнішнього і внутрішнього вживання об'ємом:		
до 250 мл	фл.	0-32
400-500 мл	фл.	0-36
від 1 л до 5 л	фл.	0-60
5 л і більше	фл.	0-84
1.5. Настояї і відвари об'ємом:		
до 250 мл	фл.	0-40
400-500 мл	фл.	0-48
від 1 л до 5 л	фл.	0-51
1.6. Порошки дозовані №10	доз.	0-68
1.6.1. Дозування кожних наступних 10 порошків	доз.	0-13
1.7. Порошки та сбори недозовані	відп.	0-32
1.8. Мазі, пластирі, пасти. Емульсії, суспензії, лініменти, пілюлі №30.	доз.	0-92
1.8.1. Дозування кожних наступних 10 пілюль	доз.	0-27
1.9. Свічки №10		0-92
1.9.1. Дозування кожних наступних 10 свічок	доз.	0-32
2. Додавання кожного наступного компонента в лікарську форму	опер.	0-12
3. Відповідальність за роботу з отруйними, наркотичними та психотропними засобами та прекурсорами списку №1	опер.	0-28
4. Відпуск спирту етилового за об'ємом:		
до 250 мл	опер.	0-20
400-500 мл	опер.	0-24
від 1 л до 5 л	опер.	0-48
5 л і більше	опер.	0-72
5. Фасування лікарських засобів та виробів медичного призначення	опер.	0-16
6. Отримання та відпуск:		
6.1. Води очищеної	1 кг/л	2-00
6.2. Води для ін'єкцій	1 кг/л	4-00

ТАБЛИЦЯ КРАПЕЛЬ

(кількість крапель в 1 г і в 1 мл і маса 1 краплі рідких лікарських форм при 200 С за стандартним краплеміром з відхиленням $\pm 5\%$)

№ п.п.	Назва	Кількість крапель		Вага 1 к. в мг
		в г	в мл	
1.	Адонізид	35	34	29
2.	Валідол	54	48	19
3.	Вода очищена	20	20	50
4.	Екстракт крушини рідкий	39	40	26
5.	Екстракт глоду рідкий	53	52	19
6.	Ефір медичний	87	62	11
7.	Кислота хлористоводнева розведена	20	21	50
8.	Кордіамін	29	29	34
9.	Настойка красавки	46	44	22
10.	Настойка валеріани	56	51	18
11.	Настойка конвалії	56	50	18
12.	Настойка собачої кропиви	56	51	18
13.	Настойка м'яти перцевої	61	52	16
14.	Настойка полину	56	51	18
15.	Настойка строфанту	54	49	19
16.	Нашатирно-анісові краплі	56	49	18
17.	Олія м'яти перцевої	51	47	20
18.	Розчин адреналіну гідрохлориду 0,1%	25	25	40
19.	Розчин йоду спиртовий 5%	49	48	20
20.	Розчин йоду спиртовий 10%	63	56	16
21.	Розчин нітрогліцерину 1%	65	53	15
22.	Хлороформ	59	87	17

Примітка: Стандартний краплемір має зовнішній діаметр 3 мм, внутрішній – 0,6 мм калібрується по воді очищеній шляхом п'ятикратного зважування 20 крапель, маса яких повинна бути від 0,95 до 1,05 г. Краплі слід відмірювати шляхом вільного стікання рідини, краплемір повинен знаходитися строго вертикально.

КОЕФІЦІЄНТИ

збільшення об'єму водного розчину при розчиненні лікарських речовин

Назва лікарських речовин	Коефіцієнт збільшення об'єму, мл/г	Назва лікарських речовин	Коефіцієнт збільшення об'єму, мл/г
Амізил	0,80	Натрію ацетат (безводний)	0,52
Амонію хлорид	0,72	Натрію бензоат	0,60
Анальгін	0,68	Натрію бромід	0,26
Антипірін	0,85	Натрію гідрокарбонат	0,30
Барбаміл	0,76	Натрію гідроксид	0,46
Барбітал-натрію	0,64	Натрію йодид	0,38
Бензилпеніциліну натрієва сіль	0,68	Натрію нітрат	0,38
Гексаметилентетрамін	0,78	Натрію нітрит	0,37
Глюкоза (безводна)	0,64	Натрію нуклеїнат	0,55
Глюкоза (вологість 10%)	0,69	Натрію парааміносаліцилат	0,64
Дибазол	0,82	Натрію саліцилат	0,59
Дикаїн	0,86	Натрію сульфат (кристалічний)	0,53
Дімедрол	0,86	Натрію тетраборат	0,47
Екстракт-концентрат горицвіту сухий стандартизований 1:1	0,60	Натрію тіосульфат	0,51
Екстракт-концентрат кореня алтеї стандартизований 1:1	0,61	Натрію хлорид	0,33
Етазол-натрій	0,66	Натрію цитрат	0,48
Етилморфіну гідрохлорид	0,76	Новокаїн	0,81
Еуфілін	0,70	Новокаїнамід	0,83
Ефедрину гідрохлорид	0,84	Норсульфазол-натрій	0,71
Желатину	0,75	Папаверину гідрохлорид	0,77
Желатоza	0,73	Пахікарпіну гідройодид	0,70
Ізоніазид	0,72	Пепсин	0,61
Йод (в розчині йодиду калію)	0,23	Пілокарпіну гідрохлорид	0,77
Калію бромід	0,27	Піридоксину гідрохлорид	0,71

Калію йодид	0,25	Полівінілпіролідон	0,81
Калію перманганат	0,36	Протаргол	0,64
Калію хлорид	0,37	Резорцин	0,79
Кальцію глюконат	0,50	Сахароза	0,63
Кальцію лактат	0,67	Свинцю ацетат	0,30
Кальцію хлорид	0,58	Срібла нітрат	0,18
Карбамід	0,73	Спазмолітин	0,86
Кислота амінокапронова	0,79	Спирт полівініловий	0,77
Кислота аскорбінова	0,61	Стрептоміцину сульфат	0,58
Кислота борна	0,68	Стрептоцид розчинний	0,54
Кислота глютамінова	0,62	Сульфацил-натрій	0,62
Кислота лимонна	0,62	Танін	0,65
Коларгол	0,61	Тіаміну бромід	0,61
Крахмал	0,68	Тримекаїн	0,89
Кофеїн-бензоат натрію	0,65	Фенол кристалічний	0,90
Магнію сульфат	0,50	Хініну гідрохлорид	0,81
Мезатон	0,77	Хлоралгідрат	0,76
Метилцелюлоза	0,61	Холіну хлорид	0,89
Натрію ацетат	0,71	Цинку сульфат (кристалічний)	0,41

КОЕФІЦІЄНТИ

водопоглинання лікарської рослинної сировини

Назва сировини	Коефіцієнт	Назва сировини	Коефіцієнт
Квітки липи серцелистої	3,4	Листя сени	1,8
Квітки ромашки лікарської	3,4	Листья мучиці	1,4
Кора дуба	2,0	Листя шавлії лікарської	3,3
Кора калини звичайної	2,0	Плоди шипшини	1,1
Кора крушини ламкої	1,6	Трава горицвіту весняного	2,8
Корінь китяток великих	2,2	Трава багна звичайного	2,2
Корінь солодки голої	1,7	Трава звіробою звичайного	1,6
Кореневище горця зміїного	2,0	Трава конвалії травневої	2,5
Кореневище з корінням валеріани	2,9	Трава полину гіркого	2,1
Кореневище з коренями родовика лікарського	1,7	Трава собачої кропиви	2,0
		Трава хвоща польового	3,0
Кореневище перстачу прямостоячого	1,4	Інші:	
Листя кропиви дводомної	1,8	- для коренів і кореневищ	1,5
Листя м'яти перцевої	2,4	- для кори, трави, квіток	2,0
Листя мати-й-мачухи	3,0	- для насіння	3,0

VIII. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. В якому документі відображається кількість рецептів, що надходять в аптеку в цілому за зміну?

- **В «Журналі обліку рецептури»**
- У «Рецептурному журналі»
- У «Зведеному реєстрі»
- В «Журналі обліку лабораторно-фасувальних робіт»
- У «Реєстрі пільгових та безоплатних рецептів»

2. Які дані відображаються в «Журналі обліку рецептури» за день, зміну?

- **Ф.І.О. хворого, вартість рецепта, вартість інгредієнтів, води і тарифів**
- Вартість і кількість рецептів безкоштовних та пільгових
- Кількість і вартість екстемпоральних рецептів, готових лікарських форм, у тому числі пільгових і безкоштовних
- Кількість і вартість пільгових рецептів
- Вартість відпущеної води, надані послуги за прокат

3. В яких документах рецепти, які надходять в аптеку протягом дня реєструються в хронологічній послідовності?

- **У «Рецептурному журналі»**
- У розділі «Реєстрація роздрібних оборотів» місячного звіту аптеки
- У «Журналі обліку рецептури»
- У «Журналі обліку лабораторних і фасувальних робіт»
- У «Касовому звіті»

4. Що враховується при визначенні вартості лік. форми складу: Розчину натрію йодиду 10%-100 мл Sterilisetur!; D. S. Для внутрішньовенного введення.

- **Вартість інгредієнтів, води, посуду, тарифів**

- Вартість інгредієнтів, води, посуду
- Вартість інгредієнтів, тарифів
- Вартість води, посуду
- Вартість інгредієнтів, посуду

5. Який пропис лежить в основі визначення тарифів?

- Однокомпонентний
- **Двокомпонентний**
- Трикомпонентний
- П'ятикомпонентний
- Чотирьохкомпонентний

6. Стягується чи ні додатковий тариф за операцію «відповідальність за роботу з отруйними речовинами»?

- **Так**
- Ні
- Стягується лише в тому випадку, якщо ліки за рецептом відпускаються за повну вартість
- Так, якщо рецепт залишається на зберіганні в аптеці протягом 5 років
- Не стягується, якщо пільговий рецепт

7. Стягується чи ні вартість дистильованої води в рідких лікарських формах?

- **Стягується**
- Не стягується
- Стягується, якщо лікарська форма не безкоштовна
- Стягується, якщо в склад лік. форми входять наркотичні речовини
- Стягується, якщо до складу входять прекурсори

8. Стягується додатковий тариф за операцію «відповідальність» за роботу з прекурсорами?

- **Так**

- Стягується, якщо прекурсор неорганічної природи
- Так, якщо рецепт залишається на зберіганні в аптеці протягом 1 року
- Так, якщо рецепт залишається в аптеці протягом 5 років
- Ні

9. В якому документі відображаються дані за місяць про дооцінку і уцінку лікарських форм?

- У **«Журналі обліку лабораторних і фасувальних робіт»**
- У «Журналі обліку рецептури»
- У «Рецептурному журналі»
- У «Журналі обліку наркотичних ЛЗ, психотропних речовин та прекурсорів»
- У «Довідці про дооцінку і уцінку»

10. В чому особливість таксування дозованої лікарської форми виписаної розподільним способом?

- **По-перше розраховують загальну кількість кожного інгредієнта**
- Розраховують вартість кожного інгредієнта, після множать на число доз
- Особливостей таксування немає
- По-перше враховують тариф за дозування
- По-перше враховують вартість допоміжних матеріалів

ІХ. ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Таксування рецепта – це визначення вартості екстемпоральної лікарської форми з урахуванням роздрібних цін на лікарські засоби, які входять до її складу, а також упаковку та тариф за виготовлення. При виготовленні ліків за екстемпоральними рецептами і вимогами ЛПЗ в аптеках різної форми власності стягується тариф *taxa laborum*, який включає суму на покриття витрат при виготовленні.

Аптекарська такса (Taxa laborum), тариф – оцінювання трудових, матеріальних та інших витрат, які пов'язані з виготовленням лікарської форми.

Історія розвитку аптекарських такс починається з 1672 року, коли в Москві була відкрита аптека. З 1672 по 1917 рр. було створено 16 аптекарських такс, не враховуючи "рукописних", про які згадується в "Повідомленні" до такси в 1789 р. і які не збереглися до нашого часу. Перша друкована такса була видана в 1739 р. Окремою позицією цієї такси була виділена ціна за працю, включаючи 30 позицій з вартістю від 1 коп. за дозування порошків і до 40 коп. за виготовлення настоянки. В радянські часи такса зазнала чимало змін. Наприклад, у 1935 р. лікарські форми були розділені на 2 групи. В першу групу входили – мікстури, краплі, порошки, мазі, за виготовлення яких брали 40 коп., а в другу – таблетки, свічки, кульки – 60 коп. від рецепту.

Працюючі фармацевти з 1951 р. по 1992 р. в аптеках нашої країни брали платні послуги за виготовлення лікарських форм. У 1953 р. *taxa laborum* – плата за виготовлення – була скасована. Однією з причин скасування *taxa laborum* були помилки при таксуванні. А також те, що здійснювалася компенсація за рахунок валового прибутку від реалізації готових лікарських засобів. Це було порушенням закону вартості і викликало зниження рентабельності аптек. Враховувалася тільки вартість медикаментів і посуду. Це призвело до того, що аптечна мережа України витрачала близько 20% грошей щорічно. Якщо товарообіг аптечної мережі

становив понад 1 млрд руб., то на виробничі витрати припадало близько 200 млн. руб. В аптеках, які здійснювали виробничу діяльність, у сфері якої було зайнято близько 40% аптечних працівників, великі витрати йшли на отримання води очищеної. З 1.01.91 р. відбулося істотне збільшення оптових цін, а роздрібні залишилися без змін. В результаті цього, аптечна мережа України стала в кінцевому підсумку нерентабельною і була переведена на бюджетні асигнування. Для виготовлення ліків аптека тримала великі асистентські кімнати, працівників. Економіка аптеки – дзеркало економіки абсурду.

При переході аптечної мережі на ринкові відносини виникла необхідність поновлення *Taxa laborum*. З введенням тарифів за виготовлення ліків і розфасовку товарів медичного призначення аптеки отримують можливість не тільки відшкодувати всі витрати виробничого процесу, але й отримувати прибуток з метою подальшого розвитку матеріально-технічної бази.

Експериментальне використання тарифів у практиці аптечної мережі почалося в 1990 р. в радянський час, у деяких регіонах України. Впровадження тарифів у діяльність аптек почалося з 1991 р. Тоді ж і був введений порядок, який існує і донині, а саме "вартість лікарського засобу, який готується в аптеках, обчислюється підсумовуванням вартості кожного інгредієнта, який витрачається (у тому числі води очищеної або для ін'єкцій), вартості упаковки (банки, флакони, коробки та ін), а також тарифу за виготовлення і фасування". У зв'язку з тим, що витрати аптек значно змінювалися по регіонах, були складені регіональні тарифи, але в даний час при ринковому реформуванні аптек виникла необхідність розробки тарифів на продукцію кожного окремо взятого підприємства.

З 01.01.92. на всій території України була знову введена *taxa laborum*. Аптекам було надано право застосовувати регіональні тарифи за виготовлення ліків. Під регіональними – кожна область – вважалися тарифи, розроблені на основі вирахованих прямих витрат - витрати

обертання на виготовлення лікарських форм. В основу методики закладений розрахунковий метод виділення витрат виробництва при виготовленні екстемпоральних ліків і проведення фасувальних робіт від загальної суми витрат обертання з кожної статті.

В аптеках при визначенні тарифів за виготовлення екстемпоральних ліків застосовуються середньозважені коефіцієнти витрат за окремими лікарськими формами та основними технологічними операціями, враховуючи співвідношення між індивідуально та серійно виготовленими лікарськими формами.

В основу методики покладений розрахунковий метод виділення витрат при екстемпоральному виготовленні ліків і фасувальних роботах із загальної суми витрат аптеки за кожною статтею витрат обігу.

Методика розрахунків тарифів складається з наступних етапів:

- виділення затрат при виготовленні екстемпоральних ліків і фасуванні з загальних витрат аптек, дані яких аналізуються;
- визначення обсягів діяльності аптек в кількості виготовлених лікарських форм і фасовок за період, що аналізується;
- розрахунок фактичної вартості виготовлення лікарських форм і фасувальних робіт по кожній з аптек, дані яких аналізуються;
- визначення єдиних тарифів як середньостатистичних оцінок по лікарських формах та фасувальних роботах.

Вихідні дані до розрахунку витрат на виготовлення ліків та фасувальні роботи визначаються за звітними показниками одного з кварталів року.

Розрахунок витрат на виготовлення екстемпоральних ліків в аптеках включає:

- витрати на оплату праці фармацевтів, фасувальників, провізора-аналітика;
- витрати на оренду, утримання основних фондів;
- плата за опалення;

- плата за освітлення;
- плата за водопостачання;
- вартість матеріалів і засобів догляду за приміщенням, територіями, обладнанням;
- витрати на проведення протипожежних заходів;
- витрати на перевірку і маркування ваг та інших приладів;
- знос санспецодягу;
- втрата товарів у межах норм природного збитку під час транспортування, зберігання та реалізації;
- витрати на експертизу та лабораторний аналіз.

Об'єм виробничої діяльності подається аптеками в розрізі номенклатури лікарських форм і фасувальних робіт:

- розчини для ін'єкцій;
- очні краплі, мазі, лікарські форми для новонароджених;
- масла стерильні;
- розчини і краплі для зовнішнього і внутрішнього застосування;
- настої і відвари;
- емульсії, суспензії, лініменти;
- дозовані порошки, не дозовані;
- мазі, пасти;
- супозиторії;
- гомеопатичні ліки;
- фасування рідких форм, мазей, таблеток, драже;
- фасування медичних виробів, вати, марлі, клейонки.

Так як немає прямих методів визначення собівартості екстемпоральних ліків для обґрунтування плати за їх виготовлення і фасування рекомендовано застосувати коефіцієнти витратоємкості за лікарськими формами і основними технологічними операціями окремо для ліків з часто використовуваних екстемпоральних прописів.

Розрахунок тарифів проводиться з урахуванням забезпечення рентабельності виготовлення лікарських засобів аптеками.

Фактична вартість виготовлення лікарських форм і фасувальних робіт в розрахунку на одну одиницю визначається по кожній аптеці таким чином:

- сумарна витратомісткість виготовлення і фасування ліків розраховується за середньозваженими коефіцієнтами витратомісткості множенням на обсяги робіт;

- вартість одиниці витратомісткості визначається шляхом ділення суми витрат виготовлення на сумарну витратомісткість;

- вартість лікарських форм, технологічних операцій та одиниць фасування визначається за структурою таблиці витратомісткості.

Тарифи в аптеці відображають в таких документах обліку та звітності:

1. Тарифи за виготовлення екстемпоральних ЛЗ – на рецепті, після вартості інгредієнтів та упаковки, а також у квитанційній книжці (рецептурному журналі), журналі обліку рецептури.

2. Тарифи за виготовлення лікарських форм і фасування по стаціонарній рецептурі ЛПЗ – у вимогах-накладних окремою графою на кожну лікарську форму.

3. Тарифи за внутрішньоаптечну заготовку і фасування - в лабораторно-фасувальному журналі окремою графою за кожен пропис.

4. Сума, що отримана аптекою по тарифах за виготовлення екстемпоральних ліків і фасування за звітний період – в прибутковій частині товарного звіту, в звіті аптеки за місяць.

При виготовленні ліків за екстемпоральними рецептами в аптеках з різною формою власності стягується тариф («taxa laborum»), який включає суму на покриття витрат (витрати на оплату праці, використану електроенергію, амортизацію обладнання та інше), а також на формування певного прибутку. Існують *загальні правила таксування* рецептів:

- при встановленні ціни на індивідуальну лікарську форму враховується ціна лікарських засобів, що входять до пропису, упаковка і тариф за виготовлення;
- таксування здійснюється на лівій стороні рецепта;
- перед визначенням вартості кожного прописаного в рецепті інгредієнта розраховують його кількість;
- вартість кожного інгредієнта проставляють зліва навпроти його найменування;
- при встановленні вартості інгредієнтів підраховують як цілі, так і десяті частки копійок;
- підрахована ціна всіх взятих інгредієнтів записується окремим рядком;
- ціна упаковки зазначається окремим рядком;
- тариф за виготовлення лікарської форми записується окремим рядком;
- підраховується загальна вартість інгредієнтів, упаковки і тарифу;
- округлення долей копійки допускається тільки в підсумковій ціні;
- на рецепті для пільгового відпуску, крім загальної вартості лікарської форми, вказують суму, яку має сплатити хворий;
- вода очищена або для ін'єкцій вважається окремим компонентом;
- допоміжні матеріали (етикетки, сигнатури, пробки тощо), а також допоміжні речовини не оцінюються, їх вартість включена у тарифи.

Порядок визначення тарифу – при таксуванні рецептів:

- береться тариф за виготовлення двокомпонентної лікарської форми;
- для порошків і супозиторіїв додатково оцінюється робота за виготовлення кожного наступного десятка (від 1 до 10) понад перші десять порошків або супозиторіїв.
- у тому випадку, коли в пропис входить один або декілька додаткових компонентів понад два, в тариф включаться оцінка кожної операції з додавання компонента (оцінка роботи за введення емульгатора,

стабілізатора як додаткового компонента закладена в тарифі на виготовлення лікарської форми і при розрахунку тарифу не враховується);

- у тому випадку, коли в пропис входить отруйна, наркотична або прирівняна до них речовина, в тариф включається додатково вартість додавання в лікарську форму кожної такої речовини.

В ринкових умовах кожна аптека робить закупівлю лікарських речовин та упаковки, а також розрахунки тарифів самостійно. Для таксування використовують прайс-листи з ціною на лікарські засоби, прайс-листи на тару, упаковку та розраховані тарифи. Упаковка повинна відповідати фізико-хімічним властивостям лікарської форми (виду, об'єму, консистенції тощо).

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗРЕЦЕПТУРНОГО ВІДПУСКУ ЛІКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Сучасний асортимент лікарських засобів постійно поповнюється, особливо препаратами безрецептурного відпуску, про що свідчать аналітичні дані. Однак існують певні складності, які пов'язані з інформаційним забезпеченням безрецептурного відпуску лікарських засобів в роздрібному товарообігу аптечних організацій, як у вартісному, так і в натуральному вираженні.

II. НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

1. Вивчити особливості організації безрецептурного відпуску лікарських засобів.
2. Ознайомитися з нормативною документацією, що регламентує порядок безрецептурного відпуску лікарських засобів.
3. Освоїти алгоритм дій при здійсненні фармацевтичної опіки.

Студент повинен знати:

- організацію роботи безрецептурного відділу;
- нормативну документацію по безрецептурному відпуску;
- критерії віднесення медикаментів до безрецептурних лікарських засобів;
- алгоритм дій при здійсненні фармацевтичної опіки;
- права та обов'язки провізора з відпуску безрецептурних лікарських засобів;
- принципи маркування та штрихового кодування.

Студент повинен вміти:

- дотримуватися правил роботи безрецептурного відділу;
- працювати з нормативною документацією по безрецептурного відпуску;
- перевіряти правильність нанесених маркувальних надпис;

III. ВИХОВНІ ЦІЛІ

Систематизувати знання студентів про порядок безрецептурного відпуску, права і обов'язки фармацевтичного працівника в безрецептурний відпуск.

IV. МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ

Дисципліни	Знати	Вміти
Попередні Аптечна технологія ліків	Порядок приготування лікарських форм	Правильно готувати лікарські форми в умовах аптеки
Етика і деонтологія	Правила поведінки з пацієнтами	Грамотно і правильно консультувати хворих

V. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Характеристика назв лікарських засобів в сучасній фармацевтичній практиці. Порядок присвоєння і особливості застосування назв ЛЗ (міжнародних непатентованих (INN *), патентованих, торгових).
2. Види і основні принципи класифікації лікарських препаратів в міжнародній фармацевтичній практиці. Класифікаційна система АТС * (будова, практичне використання, значення, недоліки).
3. Порядок організації безрецептурного відпуску в Україні та зарубіжній фармацевтичній практиці. Законодавча та нормативна база, що регулює безрецептурний відпуск в Україні та країнах ЄС.
4. Обов'язки і права провізора (фармацевта) з відпуску ЛЗ без рецептів.
5. Система ОТС-препаратів. Основні вимоги, що пред'являються до препаратів безрецептурного відпуску.
6. Концепція відповідального самолікування: передумови виникнення, сутність, значення. Поняття про комплайнс.
7. Сутність, умови і порядок здійснення фармацевтичної опіки.
8. Принципи маркування та штрих кодування лікарських засобів. Відображення інформації на упаковці ОТС-препаратів.

VI. ПЛАН І ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗАНЯТТЯ

№ п.п.	Етапи заняття	Час	Види контролю	Способи навчання
1	Підготовчий етап	10%		Підручники, лекції, навчально-методичний посібник, тести, комп'ютери
1а	Організаційні заходи	5 хв.		
1б	Постановка навчальних цілей та мотивацій	5 хв.		
1в	Контроль вихідного рівня знань	11 хв.	Усне опитування	
2	Основний етап	80%		Підручники, лекції, навчально-методичний посібник, комп'ютери
2а	Розбір теоретичного матеріалу	60 хв.	Послідовність розбору матеріалу	
2б	Розбір завдання для виконання практичної роботи	30 хв.	Усний аналіз завдань	
2в	Виконання практичної роботи	50 хв.	Письмове оформлення результатів	
2г	Тестовий контроль з пройденої теми	28 хв.	Комп'ютерне тестування	
3	Заключний етап	10%		
3а	Перевірка оформлених рецептів і підпис протоколів практичних робіт	10 хв.		
3б	Аналіз успішності студента на занятті	5 хв.	Оголошується загальна оцінка студента	
3в	Інформування студентів про тему наступного заняття. Завдання до самостійної роботи	6 хв.		

VII. АЛГОРИТМ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Завдання 1. Розподіліть подані в табл. 1 препарати за категоріями відпустки (на безрецептурні і рецептурні). Наведіть критерій, за яким була визначена категорія відпустки.

Завдання 2. Хворий звернувся в аптеку з метою покупки препарату відомої торгової марки, дозволеного до відпустки без рецепта. Які заміни можна буде здійснити за відсутності даного препарату в аптеці (див. табл.2). При визначенні можливості заміни використовуйте дані прайс-листів і фармакотерапевтичну характеристику препаратів.

Завдання 3. Дайте економічну оцінку доступності 5-ти безрецептурних препаратів, які застосовуються при болях в горлі, використовуючи дані табл.3.

Таблиця 1

Аналізуюча група препаратів

№ п/п	Торгівельна (міжн.) назва препарату	Форма випуску	Фірма виробник	Коротка фармако-терапевтична характеристика	Доцільність включення у безрецептурний список «+» - так, «-» - немає і коротка аргументація
1	Ампіокс	Капс. 0,25 г. №20	«Борщаговський ХФЗ»	Протимікробний (комбінований) препарат, застосовується в лікуванні бронхітів, пневмонії, холангітів, інфікованих ран, сепсису і т. д.	
2	Бромхікум еликсир	Еліксир 130 г, флакон	«Nattermann»	Комбінований рослинний препарат, що містить 5 настоянок. Надає протикашльову, відхаркувальну, протимікробну і спазмолітичну дію.	
3	Карбонлонг (уголь активований)	Порошок 5,0 в пакетиках	«Еко-сорб»	Адсорбент, перешкоджає всмоктуванню отрути.	
4	Канестен (котрі мазол)	Вагінальні таблетки 0,1г №6	«Bayer»	Противірибковий препарат широкого спектра дії	

5	Метиндол (индомітацин)	Мазь 5% в тубе 30г	«Polfa»	НПВС. Застосовується при ревматоїдному артриті, остеоартриті, подагрі, невралгії, міалгії, травматичних ураженнях м'яких тканин і т.д.
6	Морфіна гідрохлорид (морфин)	ін'єкційний розчин 1% 1мл амп. №5	«Здоров'є надору»	Наркотичний анальгетик
7	Солпадеін	Табл. № 12	«Glaxo Smith-Kline»	Комбінований препарат з анальгетичну ефектом. Застосовується при мігрені, невралгії, застуді, грипі, болях під час менструації.
8	Трава череди	Пачка по 100,0 г	«Віола»	Протиалергічну, протизапальну дію. Застосовується як внутрішньо (настій), так і зовнішньо при різних алергічних захворюваннях.
9	Тазепам (оксазепам)	Табл. 0,01 г №50	«Polfa»	Транквілізатор, що володіє анксиолітичну, протисудомну, седативну дію. Застосовується при неврозах, порушеннях сну і різних психовегетативних порушеннях.
10	Эффералган (парацетомол)	Шипучие табл. 0,5 г №16	«Upsa»	Знаходить широке застосування при лікуванні застуди, грипу, мігрені, невралгії і т.д.

Таблиця 2

Досліджувана група препаратів

№п. п	Торгова назва препарату, що потрібно	Форма випуску, фірма-виробник	Торгова назва лікарських препаратів	Можливість заміни «+» - так, «-» - немає
1	2	3	4	5
1	Ситуація А Бісакоділ	Суп. 10мг «Polfa roznan»	Регулакс фрукт.куб. №6 «Meuselbach»	
			Метілурацил суп. 0,5 г №10 «Монфарм»	
			Повидин-ЛХ суп.№5 «Лекхим»	
			Суп. з іхтіолом 0,2 г №10 «Нижфарм»	
2	Ситуація В Стрепсилс с вітаміном С	Льодядики №24 «Boots»	Стоптусин фіто сироп 100мл «IVAX»	
			Нео-ангін табл.д/расмок. №24 «Divapharma»	
			Анги-септ табл. д/расмок. №12 «Naturwaren»	
			Троксевазин капс. 0,3 г №50	

			«Троя pharm» Битнер травяной эликсирор.р-р 300 мл фл. «Richard Bitter»	
3	Ситуація С Індометацин	Мазь 10% 40 г. Туба «Sopharma»	Ібупрофен- Дарниця Крем 30 г. «Дарниця»	
			Мифунгар крем 30 гр. «Lechiva»	
			Левосин мазь 40 г. «Красна зірка»	
			Метиндол мазь 5% 30 г. «Glaxo-Welcome Poznan»	
			Синкорен крем 20 % 30 г. «Schering»	
4	Ситуація Д Панадол солюбл	Табл. шипучі 500 мг. №12 «GSK»	Три- ві плюс табл. № 30 «Sagmel»	
			Эфералган шип. Табл. 0,5 г. №16 «Ursa»	
			Ангін- хеель С табл № 50 фл.«Heel»	
			Регідрон пор. Пак. № 20 «Orion»	
			Панангин др.0,3 г. № 50 «Gideon richter»	
5	Ситуація Е Мульти- табс	Табл. п/о № 100	Гексавит др. №50 банка г. №10 «Вітаміни» «Київський вітамінний завод»	
			Дуовіт др.№40 «KRKA»	
			Джунглі с мінералами жув. Табл. №60 «Sagmel»	
			Юнікап М табл. №30 «Pharm&Upjohn»	
6	Ситуація F Агистам	Табл.10 №12 «Стирол»	Амізон табл. 0,25 г. №10 «Фармак»	
			Наклофен табл. 50 мг. №20 «KRKA»	
			Кларитин табл. 10 мг. № 10 «Schering-Plough»	
			Санорин-аналергин каплі 10 мл. Фл. «Galena»	
			Лоратадин- КМП табл. 0,01 г. № 10 «Київмедпрепарат»	

Таблиця 3

Исходні дані для економічної оцінки препаратів

№ з/п	Торгова назва	Форма випуску	Фірма виробник	Схема-лікування	Роздрібна ціна, грн.
1	Септефрил	0,2 мг. № 10 табл.	«Борщаговский ХФЗ»	4-6 табл. на добу, курс лікування 25 днів	10-50
2	Ангі-септ	Табл. для расмок. № 12	«Naturwaren»	4-6 табл. на добу, курс лікування 3 дні	7-20
3	Стрепсилс зі смаком меда та лимона	Льодяники № 24	«BOOTS»	6-8 льодяників на добу, курс лікування 3 дні	11-80
4	Себідін	Табл. для расмок. № 20	«GSK»	4-5 табл. на добу, курс лікування 7 днів	16-90
5	Фарингосепт	Табл. 0,01 № 20	«Терапія»	3-5 табл. на добу, курс лікування до 4 днів	17-90

VIII. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. З якою метою організовується в аптеці самостійний відділ ГЛФ?

- Для відпуску населенню екстемпоральних лікарських форм за рецептами лікарів
- Для відпуску населенню готових лікарських форм без рецепта лікаря
- **Для відпуску населенню за рецептами лікарів ГЛФ і приготованих в аптеці в порядку внутріаптечної заготовки та фасування**
- Для відпуску населенню товарів медичного призначення
- Для відпуску населенню готових лікарських форм без рецепта лікаря внутріаптечної заготовки та фасовки

2. Що обов'язково вказується на аптечній упаковці в тому випадку, якщо при відпуску ГЛФ порушується первинна упаковка?

- **Серія та термін придатності лікарського засобу**
- Дата виготовлення
- Найменування заводу-виробника
- Номер рецепта
- Прізвище провізора

3. У якому документі ведеться облік лікарських засобів, відпущених відділом ГЛФ в цілому за день (зміну)?

- Оборотні відомості
- **Журналі обліку рецептури**
- Зведеному реєстрі
- Рецептурному журналі
- Квитанційній книжці

4. Як розташовуються лікарські засоби в вітринах відділу безрецептурного відпуску?

- В алфавітному порядку (по початковій букві назви лікарського препарату)
- По токсичності
- **По фармакотерапевтичним групам**
- По виду лікарської форми
- У довільному порядку

5. Яка норма одноразової відпустки психотропних препаратів?

- **10-12 таблеток**
- 25 таблеток
- 20 таблеток
- 50 таблеток
- Не нормується

6. Яка норма одноразової відпустки таблеток "Естоцину"?

- **12 таблеток**
- 20 таблеток
- 25 таблеток
- 50 таблеток
- Не нормується

7. Яка норма одноразової відпустки таблеток "фепранон"?

- 10 драже
- 20 драже
- 25 драже
- **50 драже**
- Не нормується

8. Яким наказом регламентуються правила зберігання готових лікарських форм?

- № 360 от 19.04.06 р
- № 356 від 18.12.97 р
- **№ 44 від 16.03.93 р**
- № 275 від 15.05.06 р
- № 441 від 2.09.05 р

9. За яким принципом зберігаються готові лікарські форми в матеріальних кімнатах відділу ГЛФ?

- **По виду лікарської форми**
- По фармакотерапевтичних груп
- В алфавітному порядку
- Рецептурні і безрецептурні препарати
- У довільному порядку

10. Які правила відпуску мазі гідрокортизону 1%:

- **Дозволено безрецептурний відпуск**
- За рецептом Ф №1
- За рецептом Ф №1 в двох примірниках
- За рецептом Ф №3
- За рецептом Ф №1 і Ф №3

ІХ. ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Щодо класифікації лікарських засобів, то діючі в Україні Переліки лікарських засобів складено на основі Анатомо-терапевтичної хімічної класифікації (АТС-класифікації).

АТС - класифікація базується на системі розподілу лікарських препаратів на групи в залежності від їх дії на певний анатомічний орган або систему відповідно до терапевтичних показників і хімічних характеристик препарату. Принцип, на основі якого побудована система, полягає в тому, що для кожної готової лікарської форми визначено тільки один код АТХ. Згідно з цією системою лікарські препарати розподіляються на групи, які мають п'ять різних рівнів.

Перший рівень - основні анатомічні групи. Їх кількість - 14, вони позначаються латинськими літерами А - V, наприклад, Н - препарати гормонів для системного використання (крім статевих гормонів).

Групи першого рівня діляться на групи другого рівня - основні терапевтичні групи, позначаються двома арабськими цифрами, наприклад, Н01 - гіпофізарним, гіпоталамічні гормони та їх аналоги.

Групи третього рівня - терапевтичні підгрупи - створені на основі груп другого рівня. Вони позначаються однією латинською літерою. Наприклад, Н01 А - гормони передньої долі гіпофіза та їх аналоги.

Четвертий рівень складають терапевтично хімічні підгрупи, також позначаються однією латинською літерою. Наприклад, Н01А С - соматотропін і аналоги.

П'ятий рівень - хімічна субстанція (міжнародна незапатентована назва терапевтично активної речовини), яка позначається двома арабськими цифрами, наприклад, Н01А С01 - соматотропін.

Фармацевтична опіка

В кінці ХХ сторіччя стратегічний напрям розвитку охорони здоров'я в усьому світі Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначила трьома словами: «Фокус на пацієнта». Це положення є розвитком Глобальної стратегії ВООЗ «Здоров'я для всіх до 2000 року», прийнятої 34 Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я - керівним органом ВООЗ - в 1981 р, і лежить в основі Програми дій по основних лікарських препаратів, затвердженої Європейським регіональним бюро ВООЗ. У 1994 р. Всесвітня асамблея охорони здоров'я прийняла резолюцію «Роль фармацевта в здійсненні переглянутої стратегії ВООЗ в області лікарських засобів». У світлі цієї стратегії докорінно змінюється роль фармацевта в системі охорони здоров'я. У прийнятій ВООЗ резолюції зазначено, що фармацевт може відігравати ключову роль у громадській охороні здоров'я, і особливо в області лікарських засобів. Асамблея закликала фармацевтів і їх професійні асоціації в усьому світі «надавати інформовану і об'єктивну консультативну допомогу з лікарських засобів і їх використання населенню».

Подальший розвиток фундаментальні положення фармацевтичної опіки знайшли в «Спеціальному проєкті ВООЗ по фармації в Нових незалежних державах (ННД) спільно з Центром ВООЗ з лікарській політиці та розвитку фармацевтичної практики» (Копенгаген, 2001 рік), в рішеннях 62-го Конгресу Міжнародної федерації фармацевтів (Ніцца, вересень 2002 р.) З урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку експертами ВООЗ розроблено і запропоновано до впровадження спеціальне «Керівництво по розробці і впровадженню стандартів належної аптечної практики в Нових Незалежних Державах».

Самолікування - це використання споживачем лікарських препаратів, що знаходяться у вільному продажі, для профілактики і лікування порушень самопочуття і симптомів, розпізнаних їм самим. На практиці поняття самолікування включає також лікування членів сім'ї і знайомих, особливо коли справа стосується лікування дітей.

Поняття «самодопомога» має на увазі ті випадки, коли необхідно полегшити свій стан при тих чи інших захворюваннях, в момент загострення хронічного захворювання до відвідування лікаря, надати до прибуття лікаря першу медичну допомогу.

Самопрофілактика захворювань полягає в прийнятті населенням заходів щодо зменшення ризику виникнення захворювання, виявлення симптомів захворювання на початковій стадії для запобігання розвитку хвороби або для більш легкого її протікання, заходи щодо попередження рецидивів захворювання, поліпшенню якості життя хворої людини.

Фармацевтична наука і виробництво постійно надають в розпорядження лікарів і пацієнтів все нові і нові лікарські препарати. На сьогоднішній день на світовому фармацевтичному ринку представлено 350 тис. лікарських препаратів, з яких понад 14 тис. зареєстровано в Україні.

Глобальні зміни в сфері економіки, охорони здоров'я, фармації, інформаційних технологій і психології споживача привели до зміни взаємин нерозривно пов'язаних елементів в системі лікар-хворий-провізор.

Головна характеристика самолікування - відповідальність хворого за своє здоров'я. Основою відповідального підходу до самолікування служить наявність повної інформації. Людині необхідно гранично чітко роз'яснити, коли можна займатися самолікуванням, а коли необхідно звернутися до лікаря. Грань між цими випадками повинна бути чітко зрозуміла хворому. При наявності навіть незначних сумнівів краще орієнтувати пацієнта на візит до лікаря.

Зрозуміло, якщо хворому не вдається домогтися усунення симптомів порушення здоров'я протягом двох, максимум трьох днів, шляхом самолікування, то звернення до лікаря строго обов'язково. Те ж саме слід зробити в разі появи певних «загрозливих» симптомів. Інформацію про ці симптоми пацієнт може отримати у провізора в аптеці, купуючи ліки для самолікування.

Концепція відповідального *самолікування* визнає, що в окремих випадках навіть лікаря не завжди легко провести межу між серйозним і несерйозним захворюванням, тим більше, що під маскою легких хвороб можуть ховатися важкі патологічні стани. Тому люди, які вибирають самолікування, повинні бути проінформовані, в яких випадках можна займатися самолікуванням, а в яких - звертатися до лікаря. Крім того, хворого необхідно інформувати про ефективні і безпечних безрецептурних засобах, які можуть бути використані для самолікування в тих чи інших ситуаціях.

Препарати безрецептурного відпуску (ОТС-препарати - від англ. Over the counter) - велика група ліків, які пацієнт може купити для самолікування прямо в аптеці (а не які ліки і не тільки в аптеці) без рецепта лікаря. Вони надходять до хворого безпосередньо з рук провізора, минаючи лікаря.

Безрецептурні препарати є невід'ємною складовою частиною і одночасно необхідною умовою успішного розвитку концепції самолікування.

ОТС-препарати представлені різними фармакологічними групами: анальгетики-антипіретики, антациди, антигістамінні, протикашльові та ін. Серед ОТС-препаратів достатню кількість ліків, здатних надати виражену побічну дію, особливо при нераціональному застосуванні.

Перелік препаратів, дозволених для самолікування, може істотно відрізнятись в різних країнах в залежності від існуючих систем охорони здоров'я та соціально-економічних умов. Однак критерії відбору таких препаратів повинні бути загальними для всіх і ґрунтуватися на достовірних даних, великою терапевтичною широтою і вартості.

Критерії, на підставі яких лікарські препарати відносять до категорії рецептурних або безрецептурних

Відпустці за рецептом підлягають лікарські препарати, які можуть представляти пряму або непряму загрозу для здоров'я споживача в разі їх використання без лікарського контролю навіть при їх правильному застосуванні.

Перш ніж прийняти рішення, чи застосуємо цей критерій до лікарського препарату, слід врахувати наступні фактори:

- відпуску за рецептом лікаря підлягають лікарські препарати, якщо багато споживачів часто використовують їх неправильно, в результаті чого лікарські препарати можуть представляти пряму або непрямую загрозу здоров'ю людини.

При розгляді питання, чи застосовується цей критерій до препарату, слід враховувати наступні фактори:

- відпуску за рецептом лікаря підлягають лікарські препарати, якщо в їх склад входять субстанції, дія і / або побічні ефекти яких потребують подальшого вивчення.

При розгляді питання, чи застосовується цей критерій до препарату, слід враховувати наступні фактори:

- відпуску за рецептом підлягають лікарські препарати, які лікар зазвичай призначає для парентерального застосування (наприклад, внутрішньовенно).

При розгляді питання, чи застосовується цей критерій до препарату, слід враховувати наступний фактор:

- лікарські препарати, призначені для парентерального застосування, зазвичай відносять до категорії відпускаються за рецептом, оскільки існують додатковий ризик і складність, пов'язані з шляхом введення лікарського препарату.

ОТС-препарати є засобами симптоматичного лікування, оскільки не впливають на причину і механізм розвитку хвороби. Всі вони розраховані на прийом протягом короткого проміжку часу і не призначені для тривалого лікування. Безрецептурні препарати використовуються, в основному, для лікування неважких, легко піддаються лікарській корекції станів, які не потребують втручання лікаря.

Права і Обов'язки провізора (фармацевта) по відпуску ЛЗ без рецептів

Згідно з чинним законодавством, забороняється реалізація лікарських засобів поза об'єктів фармацевтичної діяльності, які мають відповідну ліцензію (аптеки, аптечні пункти). Крім того, до медичного застосування вирішуються тільки препарати, які пройшли в установленому порядку державну реєстрацію в Україні. При цьому якість вироблених і ввезених партій лікарських засобів має бути підтверджено сертифікатом

При зверненні відвідувача аптеки за лікарським засобом (ЛЗ), що відпускається без рецепта лікаря, знайте, що у працівника аптеки ви можете уточнити наступну інформацію:

- встановлені в інструкціях для медичного застосування та рекомендовані доза, кратність і спосіб застосування ЛЗ (при відсутності призначення лікаря);
- запобіжні заходи, особливі вказівки, протипоказання, встановлені інструкцією із застосування (листка-вкладиші);
- при необхідності - лікарські взаємодії, взаємодії з їжею, алкоголем, нікотинном;
- умови зберігання в домашніх умовах;
- необхідність використання лікарського засобу в межах встановленого терміну придатності і рекомендувати звернутися до лікаря у разі відсутності поліпшення здоров'я протягом 1-2 днів.

ТЕМА: ПОРЯДОК ВІДПУСКУ ЛІКІВ З АПТЕК

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Нераціональне призначення і використання лікарських препаратів є однією з найважливіших проблем сучасної охорони здоров'я. Збільшення асортименту ЛЗ і постійно зростаючий обсяг інформації про ЛЗ ускладнюють раціональний вибір препаратів для лікування. У цьому зв'язку фармацевт як найбільш доступний член команди працівників охорони здоров'я має виступати експертом призначення ліків, сприяти безпечному їх застосуванню, сприяти освіті і зміцненню здоров'я населення.

II. НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

1. Вивчити основні поняття, пов'язані з відпуском лікарських засобів з аптеки.
2. Ознайомитися з нормативною документацією, що регламентує порядок відпуску лікарських засобів з аптеки.
3. Освоїти алгоритм дій при рецептурному відпуску лікарських засобів.
4. Освоїти алгоритм дій при безрецептурному відпуску лікарських засобів.

Студент повинен знати:

- критерії визначення категорій відпуску лікарських засобів;
- порядок відпуску безрецептурних препаратів;
- порядок відпуску рецептурних препаратів;
- нормативну документацію, що регламентує порядок відпуску лікарських засобів з аптеки;
- особливості пільгового або безкоштовного відпуску лікарських засобів;
- норми одноразового відпуску лікарських засобів, що підлягають ПКО;
- терміни дії і зберігання рецептурних бланків;

Студент повинен вміти:

- перевіряти терміни дії рецептів, що надходять від населення в аптеку;

- правильно зберігати лікарські засоби, підлягають ПКО;
- перевіряти правильність виписування рецептів;
- перевіряти норми відпуску лікарських засобів, виписаних в рецепті.

III. ВИХОВНІ ЦІЛІ

Сформувати у студентів знання з безрецептурного і рецептурного відпуску лікарських засобів з аптеки.

IV. МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ

Дисципліни	Знати	Вміти
Аптечна технологія ліків	Порядок приготування лікарських форм	Правильно готувати лікарські форми в умовах аптеки
Етика і деонтологія	Правила поведінки з пацієнтами	Грамотно і правильно консультувати покупців

V. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Критерії визначення категорій відпуску лікарських засобів.
2. Порядок відпуску рецептурних лікарських засобів з аптек.
3. Порядок відпуску безрецептурних лікарських засобів із аптек
4. Особливості відпуску з аптек лікарських засобів безоплатно або на пільгових умовах.
5. Відпуск лікарських засобів з аптек лікувально-профілактичним закладам.
6. Терміни зберігання рецептів та вимог-замовлень в аптеках.

VI. ПЛАН І ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗАНЯТТЯ

№ п.п.	Етапи заняття	Час	Види контролю	Способи навчання
1	Підготовчий етап	10%		Підручники, лекції, навчально-методичний посібник, тести, комп'ютери
1а	Організаційні заходи	5 хв.		
1б	Постановка навчальних цілей та мотивацій	5 хв.		
1в	Контроль вихідного рівня знань	11 хв.	Усне опитування	
2	Основний етап	80%		Підручники, лекції, навчально-методичний посібник, тести, комп'ютери
2а	Розбір теоретичного матеріалу	60 хв.	Послідовність розбору матеріалу	
2б	Розбір завдання для виконання практичної роботи	30 хв.	Усний аналіз завдань	
2в	Виконання практичної роботи	50 хв.	Письмове оформлення результатів	
2г	Тестовий контроль з пройдені теми	28 хв.	Комп'ютерне тестування	
3	Заключний етап	10%		
3а	Перевірка оформлених рецептів і підпис протоколів практичних робіт	10 хв.		
3б	Аналіз успішності студента на занятті	5 хв.	Оголошується загальна оцінка студента	
3в	Інформування студентів про тему наступного заняття. Завдання до самостійної роботи	6 хв.		

VII. АЛГОРИТМ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Завдання 1. В робочому зошиті відобразити у вигляді таблиці норми відпуску лікарських засобів за групами:

- ✓ наркотичні засоби
- ✓ психотропні речовини
- ✓ прекурсори списку I

Назва лікарського засобу	Норма відпуску
I. Наркотичні засоби	
II. Психотропні речовини	

III. Прекурсори списку I	

Завдання 2. В робочому зошиті відобразити у вигляді таблиці групи і назви лікарських засобів (за міжнародними непатентованими назвами), що недозволено відпускати з аптек за рецептом.

Група лікарських засобів	Назва лікарського засобу
I. Засоби для наркозу	

Завдання 3. В робочому зошиті описати сутність контролю при відпуску порошків. До складу яких входять: кодеїну фосфату 0,015, натрію гідрокарбонат і глюкози по 0,25. Яку максимальну кількість порошків можна приготувати і опустити з аптеки?

ІХ. ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

З аптек, їх структурних підрозділів та аптечних складів (баз) може здійснюватися відпуск лікарських засобів, лише зареєстрованих в Україні в установленому порядку, крім лікарських засобів, виготовлених в умовах аптеки та оприбутковані в установленому порядку, за наявності завіреної постачальником відповідно до законодавства копії сертифіката якості виробника, який зберігається у суб'єкта господарської діяльності.

Безрецептурні лікарські засоби відпускаються з аптек, аптечних пунктів.

Рецептурні лікарські засоби відпускаються за рецептами медичних працівників з аптек та аптечних пунктів.

Лікарські засоби, виготовлені суб'єктом господарювання в умовах аптеки, відпускаються в роздріб через його аптеки, аптечні пункти.

Відпуск ліків безоплатно чи на пільгових умовах лікарських засобів, вартість яких підлягає державному відшкодуванню, за рецептами медичних працівників може здійснюватися з аптек та аптечних пунктів у встановленому порядку.

Лікувально-профілактичним закладам лікарські засоби, вироби медичного призначення відпускаються відповідно до вимог-замовлень, порядок оформлення яких визначено Правилами виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення.

Рецепт, який виписаний з порушенням вимог Правил і / або в дозі, що перевищує вищий одноразовий прийом без відповідного оформлення Рецепту, і / або містить несумісні лікарські засоби, вважається недійсним. На такому рецепті проставляється штамп «Рецепт недійсний» і повертається хворому.

Наркотичні, психотропні лікарські засоби, які виписуються на спеціальних рецептурних бланках ф-3, відпускаються тільки з аптек та аптечних складів (баз), що мають ліцензії на види діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів і психотропних речовин.

Відпуск лікарських засобів здійснюється з урахуванням норм відпуску.

Терміни зберігання в аптеці рецептів та вимог-замовлень ЛПЗ

Рецепти на відпущені лікарські засоби, виписані на спеціальних рецептурних бланках ф-3, зберігаються в аптеках протягом п'яти років (не враховуючи поточного року).

Рецепти (ф-1) на лікарські засоби, відпущені безоплатно чи на пільгових умовах, і на лікарські засоби, вартість яких підлягає державному відшкодуванню, зберігаються в аптеках протягом трьох років (не враховуючи поточного року).

Рецепти на лікарські засоби, що підлягають предметно-кількісному обліку (за винятком лікарських засобів, виписаних на спеціальних рецептурних бланках ф-3, зберігаються в аптеках протягом одного року (без урахування поточного року).

Вимоги-замовлення зберігаються протягом трьох років (не враховуючи поточного року). Вимоги-замовлення на наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори зберігаються протягом п'яти років (не враховуючи поточного року).

Після закінчення терміну зберігання всі Рецепти та вимоги-замовлення підлягають знищенню в установленому законодавством порядку.

Гранично допустима для відпуску кількість у складі наркотичного (психотропного) комбінованого лікарського засобу на один рецепт

Наркотичні та психотропні комбіновані лікарські засоби, які підлягають предметно-кількісному обліку, виписуються медичними працівниками на рецептурних бланках ф-1.

Забороняється виписувати в одному рецепті ф-1 наркотичні та психотропні комбіновані лікарські засоби у більшій кількості ніж та, що вказана в таблиці:

Назва наркотичного засобу, психотропної речовини, прекурсору	Гранично допустима для відпуску кількість у складі наркотичного (психотропного) комбінованого лікарського засобу на один рецепт
Кодеїн	0,2 г
Декстропропоксифен	0,6 г
Фенобарбітал	1 г
Ефедрину гідрохлорид	0,6
Псевдоефедрин	0,6
Фенилпропаноламін	0,6 г
Ерготамін	0,02 г
Ергометрин	0,002 г <i>В перерахунку на безводну основу</i>

У разі надходження цих препаратів в оригінальних упаковках, що містять більшу кількість речовини від указаної норми, дозволяється виписувати в 1 рецепті 1 упаковку лікарського засобу, але не більше 50 таблеток.

Забороняється виписувати в одному рецепті наведені нижче лікарські засоби у більшій кількості, ніж та, що вказана в таблиці:

Назва лікарського засобу	Гранично допустима для відпуску кількість лікарського засобу на один Рецепт
Амфепрамон (фепранон) драже 0,025 г	50 драже
Бупренорфін таблетки 0,2 мг таблетки 0,4 мг таблетки 2 мг таблетки 4 мг таблетки 8 мг ампули 0,3 мг - 1 мл ампули 0,6 мг - 2 мл пластир трансдермальний	0,017 г 0,017 г 0,112 г 0,112 г 20 амп. 10 амп. 10 пластирів незалежно від дозування
Діменоксадол (естоцин) таблетки 5 мг, 15 мг, 30 мг, 60 мг	12 табл.
Метадон, рідкі форми, 1мг в 1 мл	0,3 г
Морфіну гідрохлорид таблетки 10 мг ампули 1% - 1 мл	0,1 г (від загальної кількості морфіну у перерахунку на безводну основу)
Натрію оксибутират і ін. солі оксимасляної кислоти 20% ампули - 5, 10 мл	10 амп.

66,7% флакони - 50 мл	1 флакон
Оmnopон ампули 1% - 1 мл	0,1 г (загальної кількості морфіну, кодеїну, тебаїну в перерахунку на безводну основу)
Психотропні лікарські засоби *	10-12 табл., 10 амп.
Тримеперідина гідрохлорид ампули 1,2% - 1 мл таблетки 25 мг	0,25 г (від загальної кількості тримеперідина в перерахунку на безводну основу) 10 табл
Триазолам (хальцінон) таблетки 0,25 мг	30 табл.
Етилморфіну гідрохлорид** таблетки 10 мг, 15 мг	0,2 г (загальної кількості етилморфіну в перерахунку на безводну основу)
Просидол таблетки 25 мг ампули 1% - 1мл	10 табл 0,25 г (від загальної кількості Просидола в перерахунку на безводну основу)
Трамадол (міжнародна непатентована назва) капсули, таблетки 0,05 г ампули 5%-1 мл ампули 5%-2 мл каплі 0,1 г в 1 мл свічки ректальні 0,1 г	30 капс.,табл. 10 амп. 10 амп. 1 флакон 50 мл 20 свічок
Атропін та його солі порошок	0,01 г
Тетракаїн порошок	1 г
Тригексифеніділ	0,12 г
Атракурій	0,05 г
Векуроній	0,004 г
Піпекуроній	0,004 г
Рокуроній	0,05 г
Суксаметоній	0,1 г
Буторфанол (морadol тощо)	0,008 г
Діфенгідрамін (димедрол) тверді форми	2,1 г
Зопіклон	0,075 г
Клонідін (клофелін) субстанція,	0,015 г

рідкі форми	
Метандієнон	0,05 г
Нандролон	0,05 г
Прометазін	0,5 г
Морфіну гідрохлорид	21 табл.
Фентаніл у формі трансдермальних терапевтичних систем із пролонгованим ефектом	10 пластирів незалежно від дозування

* Віднесені до психотропних лікарських засобів згідно із Законом України "Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори").

** У очних краплях та мазях етилморфіну гідрохлориду може виписуватися в кількостях до 1 г за наявності вказівки медичного працівника на рецепті «За спеціальним призначенням», завіреним підписом, власною печаткою лікаря та печаткою лікувально-профілактичного закладу.

У разі надходження зазначених у таблиці лікарських засобів в оригінальних упаковках, що містять більшу кількість таблеток від указаної норми відпуску, дозволяється виписувати в рецепті 1 упаковку, але не більше 50 таблеток.

Особливості виписування Рецептів на лікарські засоби, що виготовляються в умовах аптеки

Рецепти на лікарські засоби, що виготовляються в аптеці, виписуються в розгорнутому вигляді.

Назви наркотичних (психотропних) та отруйних лікарських засобів пишуться на початку Рецепта, далі - всі інші лікарські засоби (інгредієнти).

При виписуванні наркотичних (психотропних), отруйних та сильнодіючих лікарських засобів в дозах, що перевищують вищі разові дози, медичний працівник зобов'язаний написати дозу цього засобу словами і поставити знак оклику.

Кількість твердих та сипучих лікарських засобів вказується в грамах (+0001; 0,01; 0,5; 1,0), рідких у мілілітрах, грамах, краплях.

При необхідності негайного відпуску хворому ліків у верхній частині Рецепта проставляється відмітка "cito" (швидко) або "statim" (негайно).

X. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Для мазей, очних мазей і очних крапель повинна бути надрукована наступна попереджувальний напис:

- «Звертатися з обережністю»
- «Перед вживанням збовтувати»
- «Перед вживанням охолодити»
- **«Зберігати в прохолодному захищеному від світла місці»**
- «Зберігати в місці, недоступному для дітей»

2. Яка особливість оформлення виготовлених лікарських форм, що містять отруйні, наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори:

- **Обкатують металевим ковпачком або пробкою, заливають смолою або опечатують сургучною печаткою**
- Лікарську форму поміщають в картонну коробку з пломбою
- Лікарську форму кладуть в металевий сейф і закривають замком
- Обкатують ковпачком
- Опечатують сургучною печаткою

3. Особливістю оформлення розчину ртуті дихлорида є:

- **Фарбування еозином або фуксином**
- Фарбування діамантовим зеленим
- Фарбування метиленовим синім
- Фарбування малахітовим зеленим
- не фарбують

4. Виготовлені лікарські форми з отруйними речовинами зберігають до відпустки:

- У робочому столі провізора

- В столі завідуючого аптекою
- **В шафі, що замикається**
- На вертушках
- У холодильнику

5. Де зберігаються лікарські форми з термолабільними речовинами:

- В окремій шафі, яка замикається
- **У холодильнику**
- На столі у провізора
- На вертушці
- У сушильній шафі

6. Скільки днів зберігаються в аптеці водні розчини з бензилпенициллином і глюкозою:

- 5 днів
- **2 дні**
- Не більше 3 діб
- Не більше 1 доби
- 1 місяць

7. Скільки днів зберігаються в аптеці емульсії і суспензії:

- 4 дня
- 2 дня
- **3 дні**
- Необмежений час
- 5 днів

8. Скільки днів зберігаються в аптеці приготовані порошки:

- 4 дні
- 1 день

- 1 місяць
- 8 днів
- **10 днів**

9. На підставі якого документа здійснюється відпуск виготовлених в аптеці ліків:

- Пенсійне посвідчення
- Паспорт
- Сертифікат якості
- **Квитанції (жетона)**
- Ліцензії

10. Чи дозволяється відпускати прописані в рецепті отруйні, наркотичні, психотропні, прекурсори та сильнодіючі речовини не в складі виготовленої лікарської форми:

- Дозволяється
- Забороняється відпускати тільки наркотичні речовини
- Забороняється відпускати тільки сильнодіючі речовини
- Забороняється відпускати тільки психотропні речовини
- **Забороняється**

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби та вироби медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 22.09.2015 р. № 360 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05>

2. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 31.10.2011 р. № 723 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1420-11>

3. Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 17.08.2007 р. № 490 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1007-07>

4. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 6 травня 2000 р. № 770 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>

5. Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 07.08.2015 р. № 494 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1028-15>

6. Про затвердження Правил виробництва (виготовлення) та контролю якості лікарських засобів в аптеки [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 17.10.2012 р. № 812 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1846-12>

7. Про затвердження методичних рекомендацій по визначенню вартості виготовлення та фасування лікарських засобів та виробів медичного призначення [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 31.12.1996 р. № 395 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=1884>

8. Про затвердження критеріїв визначення категорій відпуску лікарських засобів [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 17.05.2001 № 185 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0464-01>

9. Про порядок закупівлі лікарських засобів закладами охорони здоров'я, що фінансуються з державного бюджету [Електронний ресурс] : Постанова КМ України від 01.09.1996 р. № 1071 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1071-96-%D0%BF>

10. Про затвердження Переліка лікарських засобів, що дозволені до застосування в Україні, що відпускаються з аптек та їх структурних підрозділів [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 18.05.2015 № 283 (із зм. і доп.) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0653-15>

11. Формування собівартості екстемпоральних лікарських засобів: розрахунок тарифів за індивідуальне виготовлення ліків в аптеці : метод. рекомендації / А.С. Немченко, В.М. Назаркіна, К.О. Царьова. – Київ, 2015. – 37 с.

12. Формування собівартості екстемпоральних лікарських засобів: розрахунок тарифів за серійне виготовлення і фасування лікарських засобів та медичних виробів аптеками : метод. рекомендації / А.С. Немченко, В.М. Назаркіна, В.М. Чернуха. – Київ, 2015. – 37 с.

13. Громовик Б. П. Організація та економіка фармації / Б. П. Громовик, С. І. Терещук, І. Л. Чухрай. – В. : НОВА КНИГА, 2009. – 816 с.